

Sähkökatko häirtäsi työntekoa ja liikennettä sekä aiheutti vaaratilanteita

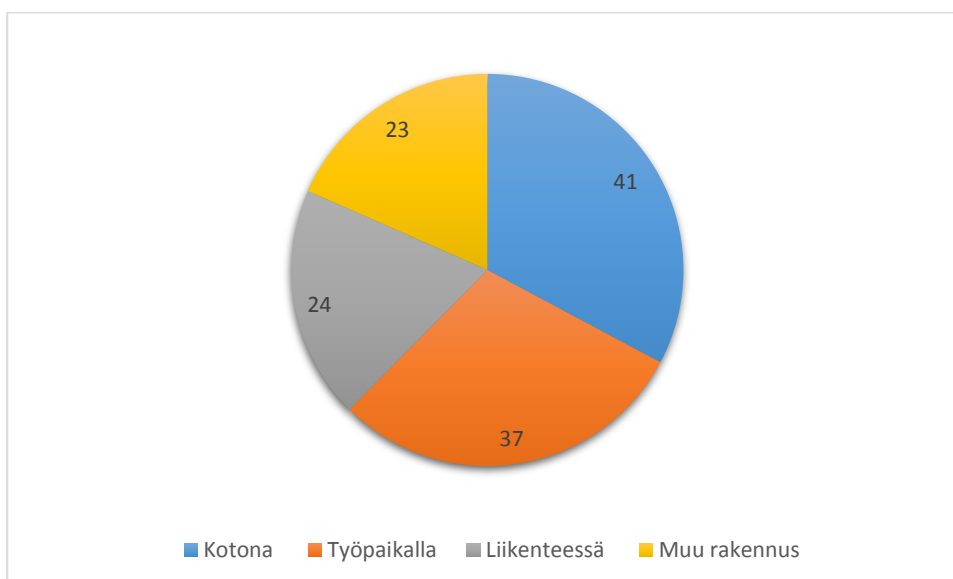
Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö tekemään Helsingin sähkökatkoa koskevaan kyselyyn vastasi 125 henkilöä. Kysely osoitti, että sähkökatko aiheutti varsin vähäisiä haittoja kotona olleille, mutta työpaikoilla siitä seurasi paljon sekä välitöntä että pidempikestoista häiriötä. Kaupoissa puolestaan ostosten teko keskeytyi, liikenteessä syntyi ruuhkaa ja erilaisissa rakennuksissa ja julkisilla paikoilla, kuten punttisaleilla ja rautatieasemalla, syntyi jopa vaaratilanteita pimeyden vuoksi.

Laaja sähköjakelun katkos pysäytti keskiviikkona 15.3.2017 laajalla alueella Helsingin kantakaupungissa liikenteen, työntöön sekä monet muut toiminnot. Sähköjakelu keskeytyi noin viidessä minuutissa puoli yhdeksän aikaan aamulla Kruununhaassa, Kalliossa, Katajanokalla, Kluuvissa ja Sörnäisissä. Sähkökatko johtui laiteviasta Kruununhaan sähköasemalla. Häiriöalueella asuu noin 10 500 helsinkiläistä, lisäksi alueella työskentelee ja opiskelee paljon ihmisiä.

SPEK toteutti kyselyn, koska sähkökatkot urbaanissa ympäristössä ovat melko harvinaisia, mutta niiden vaikutukset voivat lyhyenäkin aikana olla laajat. Tarjolla oli siis poikkeuksellinen tilaisuus kerätä tietoa ihmisten reagoimisesta ja kokemuksista sähkökatkon aikana. Toisaalta kukaan ei tiennyt katkon alkaessa, kuinka kauan se kestää.

Kyselyä jaettiin SPEK:n ja sen yhteistyökumppaneiden verkostojen kautta sähköpostitse ja sosiaalisessa mediassa. Lisäksi Helsingin Sanomat julkaisi aiheesta uutisen kyselylinkin kera.

Kyselyyn vastanneista suurin osa oli sähkökatkon tapahtuttua sisätiloissa joko kotona (n=41), työpaikalla (n=37) tai jossakin julkisessa rakennuksessa (n=23) (mm. yliopisto, kuntosali tai kahvila). Liikenteessä tai odottamassa julkista liikennevälinettä oli 24 vastannutta.

Taloudellista haittaa työpaikoilla, liikenneruuhkia ja jumittuneita hissejä

Kyselyssä kysyttiin, mitä haasteita sähkökatko aiheutti välittömästi kiinteistön tai työpaikan tai omaan toimintaasi.

Kotona

Sähkökatko aiheutti varsin vähäisiä haittoja kotona olleille. Yleisimpinä haittoina mainittiin se, että aamutoimet ja töihin lähtö viivästyi. Varsinaisia vaaratilanteita ei ilmoittanut kukaan. Kuten muutamassa vastauksessa todettiin, ”muualla asunnossa oli päivänvaloa jo riittävästi, eikä valojen puuttumattomuus haitannut”. Huoli liittyi lähinnä kodinkoneisiin, kuten sulaako pakastimen sisältö tai jääkö jokin laite päälle kotoa lähdettyä ja aiheutuuko tästä tulipaloriski sitten, kun sähköt palaavat takaisin.

”Vesikattila laitettu liedelle, varoitusvalo sammunut. Liesi olisi voinut jäädä päälle ulos lähtiessä, sähkön palautuessa kuumentunut liesi olisi voinut aiheuttaa palon.”

Infolaatikko:

Varmista aina sähkökatkon jälkeen kotisi ja työpaikkasi sähkölaitteiden toiminta ja kunto

Sähkökatkojen alkaessa on syytä varmistaa, että kodin laitteet, esimerkiksi kahvinkeitin tai saunan kiuas, ovat virrattomassa tilassa tai etteivät ne ole jääneet aktiiviseen tilaan ja käynnisty uudelleen sähköjen palaututtua. Päälle jääneet kahvinkeitin tai kiuas voivat osoittautua sähkövirran palautuessa suureksi tulipaloriskiksi. Joten jos ei ole varma, oliko esim. kahvinkeitin tai kiuas päällä sähkökatkojen alkaessa, on turvallisinta ottaa laite irti verkkovirrasta tai irrottaa laitteen sulakkeet.

Sähkökatkon jälkeen on hyvä varmistaa, että jatkuvasti päällä olevat laitteet varmasti käynnistyvät, eivätkä jää virrattomaan tilaan tai ole vikaantuneet. Sellaisia laitteita ovat mm. jääkaappi, pakastin, ilmanvaihto ja lämmitys.

Sähkökatkojen aiheuttamat nollaviat voivat aiheuttaa kodinlaitteillekin poikkeavaa häiriötoimintaa. Esimerkiksi sähkölamppu voi palaa erityisen kirkkaasti. Tulipalon vaara on vikaantuvien laitteiden kohdalla todellinen. Siksi sähkökatkojen jälkeen on aina hyvä tarkastaa laitteiden kunto ja poikkeavat laitteet tulisi tarkastaa ja huoltaa tarvittaessa.

Työpaikoilla

Työpaikoille ehtineet vastaajat ilmoittivat sähkökatkosta aiheutuneen paljon sekä välitöntä että pidempikestoista haittaa. Työnteon keskeytymisen lisäksi haittaa aiheutui työtiloissa liikkumiselle, kun sähköovet eivät toimineet ja hissit pysähtyivät. Varsinkin hissiin jääminen tai pelkkä ajatus siitä koettiin ahdistavana.

Harmia aiheutti niin tallentamattomien tekstien häviäminen tietokoneilta kuin laitteiden vioittuminen sähkökatkon vuoksi (mm. valvontakamerat ja ilmastointilaitteet). Useampi vastaaja ilmoitti, että sähköjen palautumisen jälkeen kesti pahimmillaan muutamia tunteja ennen kuin tietokoneella sai yhteyden verkkoon ja pääsi keskeisiin tietojärjestelmiin tai sähköpostit kulkivat normaalisti. Lisäksi nettiyhteyksien katkeaminen niin työpaikoilla kuin puhelimestakin häiritsti toimintaa.

Kaupassa

Erilaisia pienempiä ja isompia haasteita arkeen aiheutti mm. se, että osa kaupoista meni kiinni tai ei voinut jatkaa toimintaansa. Osalle vastaajista tuli yllätyksenä, ettei edes käteisellä rahalla voinut ostaa mitään, koska kassajärjestelmät toimivat sähköllä.

Myös sähkölukituksella toimivat ovet olivat kiinni ja sisäänpääsy vaikeutui. Kaikista poistumisteiksi merkityistä ovista tulisikin päästä aina ulos, myös sähkökatkojen aikaan. Tosin yksikään vastaus ei kertonut, etteikö näin olisi ollut.

Liikenteessä

Sähkökatko vaikutti liikenteeseen monella tavalla. Autoliikenne ruuhkautui, kun liikennevalot lakkasivat toimimasta. Parkkihalleihin ei päässyt sisään, ja sisäänajoluiskat täyttyivät autoista, jotka eivät päässeet eteen eikä taakse. Junaliikenne häiriintyi liikenteenohjausjärjestelmän lakattua toimimasta. Samoin asemalla matkustajat ja henkilökunta olivat epätietoisia aikatauluista ja lähtölaitureista. Myös jalankulkijat kokivat tilanteen huolestuttavana oman turvallisuutensa kannalta.

Muissa rakennuksissa tai julkisilla paikoilla

Muissa rakennuksissa tai julkisilla paikoilla olleet henkilöt ilmoittivat kaikkein eniten erilaisista vaarallisista, pelottavista tai huvittavista tilanteista, joita sähkökatkos aiheutti. Vaaratilanteita mainittiin esimerkiksi punttisaleilla tai niiden saunoissa, joissa pimeässä kompuroivat ihmiset olivat vaarassa loukata itsensä. Tututkin paikat muuttuivat pimeässä vieraiksi:

”Osuin juuri Rautatieasemalle, jossa oli paikoin hyvin pimeitä alueita, rullaportaat eivät toimineet, etenkin alasmeno kohti pimeää alatasoa oli hiukan jännittävää.”

Huvittavia kokemuksia raportoivat opiskelijat sekä lukioista että yliopistoista, joissa opiskelu ja muun muassa ylioppilaskirjoitukset mutkistuivat pimeyden vuoksi.

Infolaatikko:

Täysin pimeässä liikkuminen lisää tapaturmariskiä tutuissakin tiloissa

Mikäli sähkökatko olisi osunut pimeämpään vuorokauden tai vuodenaikaan, olisi poistuminen eri tiloista ollut huomattavasti vaikeampaa, koska luonnonvalo ei olisi antanut yhtään vinkkejä poistumissuunnasta tai antanut lisävalaistusta. Täysin pimeissä tiloissa liikkuminen lisää tapaturmariskiä jopa tutuissa tiloissa, mutta vieraissa tiloissa riski on jo todellinen.

Myös pimeys itsessään voi olla hyvinkin pelottava kokemus täysin vieraissa tiloissa ja voi aiheuttaa tarpeetonta kiirehtimistä pois sinällään turvallisesta paikasta. Epätietoisuus sähkökatkon aiheuttajasta voi aiheuttaa aiheetonta hätäntymistä.

Huoli sähköriippuvuudesta

Moni vastaaja koki tilanteen huolestuttavana ja ajatuksia herättävänä. ”Toimiiko nopea tiedottaminen esimerkiksi twitterissä”, ”Onko tällaisiin kriisitilanteisiin varauduttu riittävän hyvin?” tai ”Onko paperittomaan toimistoon siirtyminen ylipäänsä järkevää, jos tällainen - lyhytkin - tietokatos käytännössä keskeyttää työt useammaksi tunniksi?” Moni pohti yhteiskunnan haavoittuvuutta ja riippuvuutta sähköstä sekä sitä ”Miten helppo olisi poikkeusoloissa saada

yhteiskunta polvilleen, kun sähkönjakelun katkaisee”. Muutama vastaaja mietti, oliko kyseessä tahallinen teko tai kyberhyökkäys. Positiivina asioina mainittiin se, että vika korjattiin nopeasti ja se tapahtui valoisaan aikaan.

Toimenpiteet ja muutokset

Pysyviä muutoksia vai varsinaisia toimenpiteitä raportoitiin hyvin vähän. Vain yksittäisissä tapauksissa ilmoitettiin, että työpaikalla kerättiin työntekijöiden kokemuksia, tarkistettiin varautumissuunnitelma, tehtiin poistumisharjoitus tai toteutettiin muita toimenpiteitä. Kotona ensisijaisena varautumiskeinona mietittiin taskulampun, tulitikkujen ja kynttilöiden sijoittamista sellaiseen paikkaan, mistä ne löytyvät myös pimeässä.

Infolaatikko:

Sähkökatkon välittömiä seurauksia:

Sähköinen tiedonkulku häiriintyy tai ei toimi.

- Tele- ja tietoliikenneverkot voivat häiriintyä välittömästi ja/tai lakata toimimasta kokonaan joko jo muutamien tuntien tai päivän kuluttua, kun varavirtaa ei enää ole käytettävissä.

Kaikki kaupat, polttoainejakelu ja pankit suljetaan, mikäli niissä ei ole käytettävissä varavirtaa.

- Kassajärjestelmät vaativat toimiakseen sähköä, käteiselläkään ei voi siis ostaa.
- Myös kortilla maksaminen loppuu.
- Käteistä rahaa ei voi myöskään nostaa.
- Bensapumput tarvitsevat toimiakseen sähköä, joten ilman varavirtaa ne eivät toimi.

Kaupunkien liikenne ruuhkautuu.

- Julkinen liikenne saattaa lopettaa toimintansa.
- Junaliikenne häiriintyy tai jopa pysähtyy.
- Sadevettä voi kertyä kaduille.

Sähkökatkon jatkuessa muutamia tunteja tai päiviä seurauksia ovat vähitellen:

- Jääkaappi ja pakastimet alkavat lämmitä (älä avaa ovea/kantta).
- Lämmitys katkeaa, vain puulämmitys toimii.
 - Jos lämpötila laskee, odotettavissa myös putkivaurioita.
- Vesi loppuu vesitornista 2–48 tunnin kuluessa.
 - Sen jälkeen wc:n voi vetää vain kerran eikä hanoista tule vettä.
- Jätevesi voi valua maastoon.
 - Juomaveden puhtaus on vaarassa.
- Lämmin vesi loppuu, kun vesi jäähtyy.
- Kerrostaloissa jätevesiviemärit voivat kuivua tai tukkeutua.
- Osa ihmisistä jää töistä kotiin.
- Kouluja ja päiväkoteja suljetaan.
- Polttoaine loppuu.
- Elintarvikkeet vähenevät.

Lisätietoja: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö, erityisasiantuntija Ira Pasi, puh. 040 595 4140, ira.pasi@spek.fi